NARODNI ŽIVOT I OBIČAJI MARIJAGORIČKOG KRAJA

Životni običaji

Od davnina, pitomi marijagorički brežuljci su bili ukrašeni zaseocima u kojima se čula domaća kajkavska riječ. Osnovna gospodarska djelatnost bila je poljoprivreda, a u duhovnom životu katolička vjera te su uvelike utjecale na život, rad i običaje našega kraja.

Rođenje djeteta od davnina donosi radost i ima veliku važnost u svakoj obitelji. U tradicionalnim obiteljima djeca su rođena kod kuće. Porodu je prisustvovala *babica*, žena iz sela koja je pomagala rodiljama u donošenju novoga života na svijet. Ako je rođena djevojčica rekli bi da je rođeno *dite, a* ako je rođen dječak rekli bi sin. U obitelji veliku važnost ima rođenje sina jer se nastavlja prezime obitelji - *loza.*

Svadba - *svarba* *je* svečana večera i veselje prigodom vjenčanja. Nakon što je odlučeno da dvoje mladih ljudi osnuje obitelj, mladić je sa starijim muškarcima dolazio u kuću mlade da je isprose, slijedile su zaruke. Nakon zaruka odlazilo se župniku na zapis o odluci da sklope brak. Nakon zapisa zaručnici su poučavani o bračnom životu. Nakon vjenčanja u crkvi, svadbena povorka je krenula do kuće mladenke gdje je upriličena svečana večera. Pjevalo se i plesalo čitavu noć. Ujutro, nakon zore, krenulo se do mladenčeve kuće gdje se nastavilo svadbeno veselje čitavi dan.

Smrt, odlazak s ovog svijeta člana obitelji je najveća žalost i tuga. Uvijek nas iznova podsjeća na prolaznost života. Nekada je sprovod kretao od pokojnikove kuće gdje je barem jednu noć prije sahrane počivalo pokojnikovo tijelo u lijesu. Običaj je da ukućanima izraze sućuti - *saučešće* dolaze izraziti rodbina, prijatelji i poznanici. U ponoć se molila molitva za dušu pokojnika. Sprovod je kretao od kuće uz svećenika. Pokojnika su mještani nosili od kuće do groblja, a kasnije konjskim zapregama. Nakon pokopa bile su *karmine* - gozba u kući pokojnika na kojoj se okuplja uža obitelj i prijatelji.

Kalendarski običaji

Običaji naši starih koje i danas rado obilježavamo, a usko su vezani za katolički kalendar.

Nova godina je prvi dan mjeseca siječnja kada čestitari obilaze rodbinu i prijatelje želeći im obilje, blagoslov i zdravlje u novoj godini. Čestitari koji su obilazili rodbinu morali su prvo biti muški, kako bi u kuću donijeli obilje, radost i sreću.

Vincekovo - na dan sv. Vinka vinogradari obilaze vinograde, uzimaju grančice loze i čuvaju ih u kući na toplom, da se vidi kakva će biti godina kad grančice propupaju.

Valentinovo je blagdan sv. Valentina, u našem kraju *ptičice se ženiju*, običaj u kojem su bosonoga djeca tražila slatkiše na granama u dvorištu koje su im prethodno postavili roditelji. Nakon traženja stopala su im bila crvena zbog hladnoće i dobila bi *zebice* ili ozebline.

Fašnik – *fašjak* je običaj kojim se tjera zima i navješćuje dolazak proljeća. Fašnika se okrivljuje za sve probleme koji su obilježili prethodnu godinu. Završna ceremonija održavala bi se na glavnom trgu u mjestu gdje bi bilo održano Fašnikovo suđenje i paljenje.

Toga dana, maskirana djeca obilaze kuće pjevajući fašnićku pjesmicu: *Danas je Fašnik, veseli je dan, dajte nam dare i stjerate nas van* ili *Da bu repa debela, da bu repa debela, da bu repa debela, a kuća vam vesela, a burunda još deblja, a konoplja jos veča…* radujući se darovima: krafnama, bombonima, jabukama, novcu. Običaj je bio da se u dvorištu postavlja njihaljka - *nihačka* na kojoj su se djeca njihala.

NARODNI ŽIVOT I OBIČAJI MARIJAGORIČKOG KRAJA

Korizma Nakon Fašnika slijedi čista srijeda ili Pepelnica kada je za katolike zapovijedani post i nemrs te počinje korizmeno vrijeme molitve, odricanja i pokajanja. Vjernici sudjeluju na misnim slavljima i križnom putu.

U velikom tjednu tradicionalno se uređuje okućnica i kuća, obilazi crkva i božji grob, sudjeluje na misama. Na veliku subotu ili u nedjelju nosi se hrana na blagoslov u crkvu. Posebno se uređuju košarice u koje se stavlja kuhana šunka, pereci, pletenice, obojena jaja koja se ukrašavaju prirodnim bojama, npr. kuhanjem u vodi s ljuskama luka i cvjetnim uzorcima.

Uskrs - *Vuzam* je najveći katolički blagdan, nakon mise, doručkuje se blagoslovljena hrana u krugu obitelji. Priprema se bogati ručak. Tijekom dana čestita se Uskrs rodbini i prijateljima.

Jurjevo - uoči svetkovine sv. Jurja kuće su obilazili mladi u povorci okićeni zelenim grančicama pjevajući jurjevsku pjesmu te su dobivali kao nagradu jaja, voće, slatkiše i novac, a ostavljali bi zelenu grančicu. Dvorišna vrata kitila su se proljetnim cvijećem.

Dobar večer tomu stanu, tomu stanu gospodaru, gospodaru, gospodini, cijeloj kući i družini;
Sveti Jura konja jaše vilovito sabljom maše; crna gora zeleni se, svaka majka žalosti se, za djevojku čerku svoju koju mora dat pozoju; Fijole, fijole, ružice rumene… Posežite u gnjezdavce podajte nam dve tri jajce, fijole, fijole ružice rumene

Ak' nas neč'te darovati 'očemo vam čerku zeti, 'očemo vam čerku zeti, otpeljati v Turopolje med med ružice i druge djevojčice; Fijole, fijole ružice rumene

Ako su ih darovali: Fala, fala Bog vam plati, sveti Jura i njegova mati
Sveti Jura njegova mati, kaj nam neda doma spati. Fijole, fijole, ružice rumene…

Podizanje majuša – majskog drveta prvoga svibnja na početku ili u središtu mjesta. *Majuš* je visoko jelovo deblo kojem se posijeku grane, a deblo oguli. Grane se ostave samo na vrhu te se okite trakama od krep- papira u znak proslave praznika rada, a nekada blagdana sv. Filipa i Jakova. Tom prigodom održavane su svečanosti i veselje.

Ivanje se slavilo uoči blagdana sv. Ivana Krstitelja kada se običavalo paliti vatru ili *krijes* u večernjim satima na bregovima i pozdravljalo dolazak ljeta i žetvenih svečanosti.

Velika Gospa - *Velika maša* je blagdan kada se je odlazilo na hodočašće u Mariju Bistricu vlakom ili pješice.

Svi sveti - Sisveti dan kada se dolazi na misu i posjećuju groblja. Običaj je da se u noći sa Svih svetih na Dušni dan ostavlja vino i kolača na stolu za *dušice* - duše pokojnika.

Martinje je blagdan na koji se krsti mošt u vino. Pripremaju se obredi i svečanosti koje predvodi *biškup* uz veselje, pjesmu i zabavu na kojoj se kuša mlado vino.

Sv. Barbara i/ili sv. Lucija su blagdani kada se sije pšenica za božićni ukras kao simbol obnove života i plodnosti. Prema pučkom vjerovanju, ovisno o gustoći i boji iznikle pšenice, iduće godine bit će bolja ili slabija žetva.

Sv. Nikoli – *Nikolinju* posebno se raduju djeca koja u prozore stavljaju očišćene čizmice, a prema zaslugama koliko su bila dobra dobivaju darove, slatkiše i igračke te možda, i šibu, ako nisu bila dobra. Sveti Nikola obilazio je djecu u pratnji Krampusa. Ulazio bi u kuću i pitao djecu jesu li bila dobra, a ako nisu Krampus bi ih plašio prodornim zvukom lanaca.

NARODNI ŽIVOT I OBIČAJI MARIJAGORIČKOG KRAJA

Advent je razdoblje od četiri nedjelje tijekom kojih se priprema za dolazak Spasitelja. Svaki dan u tom razdoblju održavaju se mise zornice i priprema za slavlje Božića, najradosnijeg kršćanskog blagdana kojim slavimo Kristovo rođenje. Od nedavno izrađuje se adventski vjenčić s četiri svijeće koji se nosi na blagoslov u crkvu u subotu prije prve nedjelje adventa. Svake nedjelje u krugu obitelji pale se svijeće i moli, za svaku nedjelju došašća jedna više.

Badnjak – dan uoči Božića završavaju se kućanski poslovi: čišćenje, peku se tradicionalni kolači, okiti bor, postave jaslice, pšenica, crvene jabuke, sjemenke graha i kukuruza, *novolitnjak* - okrugli kolač od dizanog tijesta, ukrašen novčićima i zelenom grančicom. U starim drvenim kućama kitio se kućni kutni oltar borovim granama - *kitama* na koje su se stavljali slatkiši, orasi, jabuke te ukrasi izrađeni iz krep - papira, a u kuhinji se iznad stola postavljao luster izrađen od slame. Navečer je u kuću odrasli muškarac donosio slamu koja se stavljala pod stol na kojoj su se djeca igrala i spavala iščekujući Božić želeći ukućanima sretnu novu godinu i obilje, a na stol ispod stolnjaka žena složi od slame križ. Odlazi se i na misu polnoćku. Na Božić se odlazi na misu, čestita i slavi u krugu obitelji. Priprema se bogati ručak, obično purica s mlincima ili neko drugo pečenje.

Stara godina, na zadnji dan kalendarske godine, održavaju se mise zahvalnice i priprema se za doček nove godine.

Na to mlado lito, da bi bilo rodovito, de vam Bog picekov, racekov, purekov, pune škrinje žitka, pune sude vina, a mira Božjega i blagoslova najviše!

Radni ili gospodarski običaji

Poljoprivreda je bila osnovna gospodarska djelatnost, iako je bilo i drugih zanimanja kao što su kovači, kolari, lončari, bačvari, tkalci i drugo. Zemlja se obrađivala uglavnom ručno. Oralo se uz pomoć volova, krava i konja drvenim plugom kojim je upravljao seljak. Žuljevi na rukama muškaraca i žena bila su česta pojava, no naši su ljudi marljivo brinuli o usjevima, radovali se prinosima.

Čihatva se dovijala u zimskim mjesecima. Okupljale su se žene i djevojke po kućama i čihalo se perje kojim su se punili jastuci i blazine. Djevojke pred udaju obilazile bi kuće i skupljale perje koje su im darivali mještani za *čihatvu*.

Košnja trave bila je posao na koji su se okupljali muškarci i jedni drugima u ranim jutarnjim satima odlazili kositi velike livade kako bi pripremili sjeno za ishranu stoke kroz duge zimske mjesece.

Žetva. Žene su žito žele srpom, te ga slagale na *povisno* – zavežljaj za vezivanje snopa, muškarci bi vezali snopove, slagali ih na hrpice po deset snopova. Žito se vozilo na *dreš* – vršilicu, kolima drvenih kotača, kasnije i gumenih. Snopovi su se pažljivo slagali da se što bolje očuva prilikom vožnje. Kola su vukli konji, volovi ili krave. Dobiveno zrno čuvalo se u *škrinjama* – drvenim kutijama na tavanu kuće da bude na suhom. Žito se nosilo u *žaklecu* – platnenoj torbi u mlin kako bi se dobilo brašno.

***Lupatva*. Nakon branja kukuruza klipovi su se gulili, odvajali od listova - *perušine* koja se često puta koristila za izradu *strožaka* i različitih ukrasa. Djeca su se igrala u *perušini,* odrasli su razgovarali i pjevali. Ljudi su pomagali jedni drugima navečer.**

NARODNI ŽIVOT I OBIČAJI MARIJAGORIČKOG KRAJA

Arhitektura

Naše bake i djedovi živjeli su u seoskim domaćinstvima. Brinuli su o svakodnevnim životnim pitanjima i prinosima koji su ovisili o ćudima prirode.

Obitelji su bile velike, s puno djece i živjele su na ovim pitomim brežuljcima u malim drvenim kućama - *hižama*. Osnova tradicijske arhitekture je gradnja hrastovih drvenih kuća pravokutnog tlocrta koje su se sastojale uglavnom od tri prostorije. *Hiža* je veća soba u kojoj se odvijao život cijele obitelji, kuhalo se, spavalo, družilo, učilo, slavilo. *Komora* je manja soba u kojoj su spavala djeca i hodnika ili *lope*. Ulaz ispred kuće je nazvan *ganjk.* Kuće su bile pokrivene *šopom* – slamnatim pokrov koji je ujedno bio i dobar izolator ili crijepom. Kroz malene drvene prozore - *obloke* u kuću je dopiralo danje svjetlo, ponekad su bili dodatno zaštićeni *šarapolkama.* U vrijeme dok još nije bilo električne energije za osvjetljenje kuće korištene su svijeće i petrolejske lampe. Pod u kući uglavnom je bio zemljan. U sobama je bio drveni pod, naročito ako se ispod kuće nalazio podrum podignut od kamena, prateći konfiguraciju terena, služio je za čuvanje zimnice i vina.

Između prostorija nalazili su se visoki pragovi zato što su osnovu kuće činile hrastove grede koje su ujedno povezivale kuću dajući joj čvrstoću i stabilnost. Namještaj je bio izrađen kod domaćih majstora.

U svakoj kući nezaobilazan je bio mali kutni oltar – *ontaric*. Kitilo ga se je u vrijeme Božića ukrasima izrađenim iz krep – papira.

Roditelji su spavali na krevetu u *hiži*, a ako je bilo puno djece, djeca su spavala na *strožaku* koji je bio napravljen od slame ili *perušine*, položen na pod prostorije u kojoj se spavalo. Naime, zbog siromaštva, sva djeca nisu imala svoje krevete, već su spavala na podu.

Odgoj djece i kućanski poslovi bili su ženina dužnost, dok je muškarac bio zadužen za teže poslove: sječa šume, oranje, košnja, gradnja kuće. I muškarci i žene sudjelovali su u svim poljoprivrednim poslovima, pomagala su i djeca.

Sandra Debogović